

РОЗДІЛ І ЮВІЛЕЙНІ СТУДІЇ

Шановні колеги!

Щиро радий привітати Вас на нашому зібранні, присвяченому 150-річчю від дня народження видатного українського письменника, громадсько-політичного діяча, мислителя Івана Франка.

Франко – це, безперечно, геній українського народу, його Каменярь і Мойсей. У цих, здавалося б, "затертих" порівняннях насправді закладена глибинна суть (сам Франко окреслював себе на певних етапах життєвого шляху відповідними йменнями). Він умів із сотень різноманітних ідей, течій, процесів у суспільно-політичному, громадському, культурному житті народу безпомилково виокремити найважливіші, ті, які визначатимуть майбутнє, забезпечуватимуть його. Це властиве лише геніям.

Франка, як і Мойсея, часто не розуміли і навіть не любили його сучасники, що загалом характерно для лідерів такого масштабу: вони бачили більше, ніж інші; говорили часто гірку і неприємну, але правду, а це завжди не подобається загалу.

Однак вражає інше – наскільки близькі його ідеї нам, українцям початку ХХІ ст. Читаючи Франкові твори, складається враження, що їх герої – твої сучасники: говорять тією ж мовою, обговорюють ті самі теми, реагують у цілком зрозумілий нам спосіб. Значною мірою це заслуга саме І. Франка. З часу вступу в активну громадську діяльність він виступив безкомпромісним борцем за модернізацію усіх сторін суспільного життя – від політичних, економічних до сімейно-побутових відносин. У її основі мали лежати провідні на той час європейські ідеї та взірці, невтомним пропагандистом яких у літературі, політиці, економіці він виступав. Це, мабуть, і стало підґрунтям для образу Каменяря, що деконструює ("ламає") основи старого традиційного суспільства, однак Франко водночас пропонує модерні засади його перевлаштування (це вже роль Мойсея). Поряд з М. Драгомановим, М. Грушевським та багатьма іншими видатними діячами українства початку ХХ ст., саме Франко заклав основи світогляду, світу ідей та уяв теперішніх українців.

Чимало із його модернізаційних проєктів не завершено остаточно ще й нині. Сьогодні, як і наприкінці ХІХ ст., гостро дискутується проблема єдності, соборності української нації, її економічного виживання. Франко давав власні відповіді на ці болючі питання, наче крізь „дзеркало історії” бачив усю перспективу їх розвитку. Хіба ж не можемо ми й сьогодні повторити за Франком, що *"ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими, а українцями без офіційних кордонів"* ("Одвертий лист до галицької української молодезі"). Це одна з провідних ідей творчості мислителя у зрілому віці, після захоплення соціалізмом та ґрунтовного вивчення й аналізу праць основних його теоретиків, доволі жорсткої (як згодом характеризував сам Франко навіть жорстокої) "драгоманівської" школи, зрештою, розчарування в одному та іншому та переході на національно-демократичні позиції.

Слід також звернути увагу на певну символічність у часі проведення конференції. Цими ж днями у Києві на сусідній вулиці відкривається музей іншого великого українця ХХ ст. – Михайла Грушевського, соратника і друга Франка. 1890 року доля звела їх життєві шляхи у Львові, і відтоді вони разом працювали над розвитком українського руху, піднесенням українського народу, а фактично – над реалізацією проєкту модерної української нації. Волею долі, їх пожиттєві шляхи

також не розійшлися і сьогодні ми маємо нагоду віддати шану як одному, так і другому.

Дослідження творчості Івана Франка, як відомо, розпочалося ще за життя мислителя і триває по сьогодні, розвинувшись у окрему галузь – франкознавство. Лише за цей ювілейний рік видано кілька томів раніше не опублікованих його творів (загалом спадщина Франка нараховує близько 4 тисяч праць художнього, наукового, публіцистичного характеру), десятки монографій, збірників статей, присвячених різним аспектам життя і творчості мислителя. Автори розглядають постать Каменяра у мікроконтекстах тієї доби, з'ясовують його стосунки з масонством, складають детальний літопис його життєвого шляху та ін. Як зауважував інший відомий мислитель Томас Карлейль, "добре написана біографія така ж поодиноким, як і добре прожите життя". Франко прожив цікаве життя, яке багато дослідників вважають навіть цікавішим за його твори (що є ще однією ознакою геніальності за критерієм самого Франка, хоч він ніколи не зараховував себе до "тих майстрів", а бачив себе серед когорти письменників-робітників і ремісників).

За цей рік проведено також кілька великих конференцій, присвячених Франкові. Судячи з усього, сьогоднішній круглий стіл стане підсумковим у низці цьогорічних наукових заходів з нагоди ювілею мислителя. Щиро сподіваюся і вірю, що він допоможе відкрити нові сторінки із життя великого Каменяра, по-новому глянути на уже відомі, намітити нові вектори наукового пошуку. А у цій діяльності бажаю вам завжди пам'ятати своєрідне життєве кредо Івана Франка, винесене у заголовок круглого столу: "*Мій поклик: щастя, праця і свобода*".

*Академік НАН України
В.А. Смолій*